รับเข้าระบบ : 24/11./2566
พิจารณา : 1/12/2566
สิ้นสุดกระบวนการ : 29/12/2566

การเสริมสร้างองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้พืชสมุนไพรใบกระท่อม ในการดูแลรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุ จังหวัดสระบุรี

Enhancement of the Knowledge of Local Wisdom about the Use of the Medicinal Plant 'Kratom' for Health Elderly People in Saraburi Province

อำนวย ปิ่นพิลา[1]
Amnuay Pinphila

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อเสริมสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการเชื่อมเครือข่ายให้แก่แกนนำผู้สูงอายุในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับสมาชิกผู้สูงอายุ 2) เพื่อเสริมสร้างและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับใบกระท่อมที่มีอยู่ในพื้นที่สู่ชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยทำการศึกษาในจังหวัดสระบุรี ในการวิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการโดย 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก 2) การสนทนากลุ่ม และ 3) การจัดเวทีสาธารณะเพื่อให้มีการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกผู้สูงอายุจากสภาผู้สูงอายุ สมาชิกวุฒิอาสาธนาคารสมอง ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกองค์กรสาธารณะประโยชน์ และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสระบุรี รวมทั้งสิ้น 150 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) การเสริมสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการเชื่อมเครือข่ายให้แก่แกนนำผู้สูงอายุในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับสมาชิกผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ภาวะผู้นำ จิตอาสา สุขภาพ ความรู้ และเวลา โดยด้านภาวะผู้นำ ผู้สูงอายุต้องทำให้เป็นตัวอย่างเห็นชัดเจน ด้านจิตอาสาต้องอธิบายให้สมาชิกใหม่มีความเข้าใจถึงการมีจิตอาสาที่จะเข้ามาร่วมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน ด้านสุขภาพส่วนใหญ่ที่มาประชุมหรือทำกิจกรรมร่วมกัน มีสุขภาพดี ด้านความรู้ แม้ผู้สูงอายุมีวุฒิการศึกษาไม่สูงกว่าระดับปริญญา แต่ผู้สูงอายุมีองค์ความรู้อยู่ในตัวเองโดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเวลา ผู้สูงอายุจะต้องมีเวลาในการทำกิจกรรมโดยจะต้องมีการบอกกล่าวล่วงหน้าและสรรพคุณของใบกระท่อมในการดูแลรักษาสุขภาพของของตนเอง 2) การเสริมสร้างและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับใบกระท่อมที่มีอยู่ในพื้นที่สู่ชุมชนแบบมีส่วนร่วม พบว่าผู้ปฏิบัติงานมีความรู้เฉพาะในส่วนที่ตนเอง

[1] สาขารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
Master of Public Administration Faculty of Arts and Sciences, Southeast Asia University
*Corresponding author : email: dr.amnuay_@hotmai.com

รับผิดชอบเท่านั้น ยังไม่มีความเข้าใจที่ชัดเจน ขาดการบูรณาการในการทำงานร่วมกันและความพร้อมในการดำเนินกิจกรรม ความรู้ และเวลา งบประมาณยังไม่พอเพียงในการดำเนินกิจกรรม และขาดการสนับสนุนเชิงนโยบายด้านการส่งเสริมงานด้านผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่น สำหรับแนวทางการแก้ไข เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานควรปรับปรุงและพัฒนาบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินงานของตนเองให้มีความพร้อมทั้งในด้านความรู้และความเข้าใจอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ ใบกระท่อม/ผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this research were 1) to increase the opportunities to exchange the knowledge of local wisdom by connecting networks to elderly leaders to transfer it to the elderly members, and 2) to enhance and increase the efficiency of learning about local wisdom about kratom leaves available in the local area for the community in the participatory style. The study was conducted in Saraburi Province. The research was conducted as qualitative research through 1) in-depth interviews, 2) group discussions, and 3) public forums by collecting comments and suggestions from a sample group of elderly members from the Elderly Council, volunteer staff of Brainbank, elderly members of public benefit organizations and relevant government officials from the Office of Social Development and Human Security, Saraburi Province, totaling 150 people.

The results of the research revealed that 1) the factors regarding the encouragement of opportunities to exchange the knowledge of local wisdom by connecting networks to elderly leaders to transfer knowledge to elderly members were leadership, volunteerism, health, knowledge and time. For leadership, elderly people must set a clear example. For volunteerism, new members must hear explanations to have an understanding about the volunteers who come to join groups to help society without expecting anything in return. For health, most of the people who came to meetings or did activities together were healthy. For knowledge, the elderly' s educational qualifications were not higher than the college level, but they had their self-knowledge, especially about local wisdom, complying with the philosophy of sufficiency economy. For time, the elderly must have time to do activities with advance notice, and 2) with regard to strengthening and increasing the efficiency of learning about local wisdom about kratom leaves available in the local area for the community in the participatory style, it was found that the operating staff had knowledge only in the areas they were responsible for, but they had no clear understanding and lacked in integration in working together, readiness to carry out activities, knowledge and time. In addition, the budget was not enough to carry out activities and the policy for supporting to promote work for the

elderly at the local level was not sufficient. As for solutions, operating staff should improve and develop their roles, duties and responsibilities in their own operations to be ready in terms of knowledge and clear understanding.

Keywords: local wisdom, kratom, elderly people

บทนำ

ภูมิปัญญาเป็นความคิดทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยาวนาน และสังคมไทยเป็นสังคมเก่าแก่สังคมหนึ่งที่ปรากฏภูมิปัญญาอยู่จำนวนมาก โดยภูมิปัญญาเหล่านี้นอกจากแสดงความเป็นไทยความเป็นเอกลักษณ์ไทยอย่างหนึ่งแล้ว ยังเป็นเครื่องชี้วัด ความเจริญและพัฒนาการของคนในชาติไทย มีความเป็นอิสระจึงจะสามารถสร้างสรรค์และสั่งสมภูมิปัญญาเฉพาะตนขึ้นมาได้ (Chimplee K., 2014) ทั้งนี้การสั่งสมภูมิปัญญาเฉพาะของตนที่มีอยู่เป็นจำนวนมากนั้น บางพื้นที่มีการสร้างภูมิปัญญาที่ใช้ในพื้นที่ของตน จนเรียกได้ว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) ความเชื่อ (Belief) และพฤติกรรม (Behavior) ซึ่งเป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ที่เป็นองค์รวมระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม และคนกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ รวมไปถึงกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงถือเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาชีวิตที่ชุมชนได้มีการถ่ายทอด สืบสานต่อกันมา ด้วยคนไทยแต่โบราณมีภูมิปัญญาที่ฉลาดล้ำลึก ในการประดิษฐ์คิดค้นสร้างสรรค์ เพื่อให้ใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม และการแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้นในทองถิ่น เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยเฉพาะภูมิปัญญาด้านปัจจัยพื้นฐานแห่งการ ดำรงชีวิตประกอบไปด้วยความสามารถในการแสวงหาอาหาร การปลูกสร้างบ้านเรือน การคิดค้นประดิษฐ์สิ่งทอเพื่อการนุ่งห่ม และความรู้ในการบำบัดรักษา โรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งช่วยให้สังคมไทยนับแต่อดีตสามารถดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข สืบจนถึงปัจจุบัน ผู้ที่เกษียณอายุแล้วไม่ว่าจะเป็นจากภาคราชการหรือภาคเอกชนหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าผู้สูงอายุแต่ยังมีความรู้ความสามารถที่จะสละเวลานำเอาความรู้ความสามารถที่หลากหลาย ความเชี่ยวชาญภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่สั่งสมไว้มาถ่ายทอดให้คำแนะนำสู่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยอาศัยประสบการณ์ของแต่ละบุคคลนั้นซึ่งในการดูแลรักษาสุขภาพของตนเอง จังหวัดสระบุรี ที่เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าเต็มไปด้วยประสบการณ์ชีวิตและภูมิปัญญาซึ่งถือเป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคลอย่างมากมาย (Office of the National Economic and Social Development Board, 2016)

พืชกระท่อม เป็นไม้ยืนต้นที่เป็นพืชที่พบในบริเวณแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชอบขึ้นในบริเวณป่าดิบชื้น ริมลำธาร ในประเทศไทยพบมากในภาคใต้ โดยชาวบ้านปลูกภายในบริเวณบ้าน ในร่องสวนหรือทุ่งนา และในป่าธรรมชาติ นอกจากนั้นยังพบในภาคกลาง เช่น ปทุมธานี และอยุธยา เป็นต้น ใบกระท่อมมีชื่อเรียกตามภาษาถิ่นในประเทศไทยหลายชื่อ เช่น อีถ่าง ท่อม กระทุ่มโคก คอยโคน เป็นต้น

ปัจจุบันใบพืชกระท่อมมีการแปรรูปเพื่อสะดวกในการใช้ เช่น การแปรรูปเป็นกระท่อมผง กระท่อมตากแห้ง หรือนำน้ำต้มใบกระท่อมไปผสมกับสาร/ยาอื่นตามที่ตนเองหรือกลุ่มของตนอยากจะให้มีฤทธิ์ตามที่ต้องการ ซึ่งรู้จักกันในชื่อว่า 4x100 ปัจจุบันวัตถุประสงค์ในการใช้พืชกระท่อม รวมทั้งกลุ่มผู้ใช้ ได้ถูกเปลี่ยนไปจากเดิมกลายเป็นกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งใช้เพื่อความสนุกสนาน คึกคะนอง สิ่งที่ตามมาคือ ปัญหาอาชญากรรม เช่น การลักขโมย

การค้ากระท่อม การรวมกลุ่มเพื่อทำพฤติกรรมเสี่ยงหรือผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นปัญหาสังคม ในประเทศไทยมีการนำมาใช้เป็นยาแก้โรคบิด ท้องร่วง และปวดมวนท้อง และบางพื้นที่กล่าวกันว่าสามารถบรรเทาโรคเบาหวานได้ ชาวนานิยมบริโภคโดยการเคี้ยวใบสด หรือเอาใบมาย่างให้เกรียมและตำผสมกับน้ำพริกรับประทานเป็นอาหาร เพื่อให้มีแรงทำงานและสามารถทน ตากแดดอยู่กลางแจ้งได้เป็นเวลานานโดยไม่รู้สึกเหนื่อย ชาวมลายูใช้ใบกระท่อมตำพอกแผล และใช้ทั้งใบเผาให้ร้อนวางบนท้องรักษาโรคม้ามโต ตลอดจนใช้กระท่อมเพื่อทดแทนฝิ่นในท้องที่ซึ่งหาฝิ่นไม่ได้ และบ่อยครั้งมีการใช้ใบกระท่อมเพื่อควบคุมการติดฝิ่น สืบเนื่องมาจากพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2564 ปลด พืชกระท่อม ออกจากยาเสพติดให้โทษ ซึ่งลงในราชกิจจานุเบกษา ในวันที่ 26 พฤษภาคม 2564 ซึ่งมีผลใช้บังคับหลังจากวันประกาศนี้ 90 วัน ทำให้ประชาชนทุกภาคส่วนของประเทศไทยมีความสนใจกันอย่างมาก ปัจจุบันกระแสพืชกระท่อมมาแรงมาก ซึ่งมีทั้งผู้ที่เข้าใจและไม่เข้าใจเป็นจำนวนมาก พืชกระท่อมนั้นมีทั้งให้คุณและให้โทษถึงแม้ว่าจะปลดออกจากยาเสพติดแล้วก็ตามก็ยังมีปัญหาสำหรับผู้ที่ใช้โดยที่ไม่มีความรู้หรือรู้ไม่จริง อาจจะเกิดอันตรายได้ เฉพาะในจังหวัดสระบุรี มีผู้ให้ความสนใจกันอย่างมาก ทางองค์กรเครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชนฯมีแกนนำเครือข่ายฯในระดับอำเภอและจังหวัดและ มีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น มีความตระหนักถึงเรื่องการใช้พืชกระท่อม โดยเฉพาะโทษของพืชกระท่อมที่นำมาใช้กัน อย่างไม่มีความรู้ความเข้าใจ เพื่อสนับสนุนให้แกนนำทำหน้าที่เป็นคลังปัญญาของจังหวัดสระบุรีและของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาของผู้ที่เกษียณอายุหรือผู้สูงอายุนั้นมีปัญหาเนื่องจากความเคยชินต่อชีวิตประจำวันและอาชีพเดิม เช่นบางท่านมีอำนาจมากมีผู้ใต้บังคับบัญชา มีคนคอยเอาใจ ก็ยังทำใจไม่ได้เมื่อหมดจากอำนาจ บ้างก็ทุกข์ใจเนื่องจากมีภาระหนี้สิน ภาระลูกหลาน บางส่วนก็คิดทำประโยชน์ต่อสังคมประการแรกโดยการนำความรู้ที่มีอยู่มารับใช้ชุมชน สังคม และ ประเทศชาติต่อไป สำหรับปัญหาและบางส่วน ยังขาดภาวะผู้นำอยู่มาก เช่น การทำงานเป็นทีม การตัดสินใจ การมีส่วนร่วม เป็นต้น ซึ่งแต่ละท่านก็ยังไม่อาจยอมรับสภาพตัวเองได้ ดังนั้นจึงไม่ประสบผลสำเร็จ อีกประการหนึ่งที่สำคัญจะต้องเป็นผู้ที่มีจิตอาสา ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน ทำงานด้วยใจ ใช้ความรู้ที่มีอยู่มาช่วยกันพัฒนาประเทศชาติ เป็นผู้ที่มีจิตอาสาจะต้องมีความรู้ ความรู้ทำให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ที่สำคัญต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพแข็งแรง ประการสุดท้ายที่สำคัญอีกประการหนึ่งต้องมีเวลาให้กับการร่วมทำกิจกรรมของกลุ่มซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในยุคปัจจุบันที่ได้จัดตั้งกรมขึ้นใหม่มีชื่อว่า กรมกิจการผู้สูงอายุ ซึ่งอยู่ในความดูแลของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

จังหวัดสระบุรี มีสภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปมีลักษณะตอนเหนือ ตะวันออก และตอนกลางของจังหวัดเป็นป่ามีเนินเขาสลับที่ราบสูง ซึ่งเหมาะในการปลูกพืชไร่ ตอนใต้และตะวันตกส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบเหมาะในการทำนา และมีการปลูกพืชสมุนไพรไว้ใช้ผลิตยาตามภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังขาดการบูรณการและความรู้ ความเข้าใจในการผลิตให้เป็นยารักษาสุภาพตนเอง

ด้วยเหตุผลดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่องการเสริมสร้างองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้พืชสมุนไพรใบกระท่อมในการดูแลรักษาสุขภาพของตนเอง จังหวัดสระบุรี การมีภาวะผู้นำ จิตอาสา ความรู้ สุขภาพ และเวลา ซึ่งจะส่งผลต่อแนวทางในการนำความรู้ ประสบการณ์มาช่วยในการพัฒนาจังหวัดสระบุรีให้มีทิศทางเดียวกันเป็นอย่างดี และยั่งยืนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเสริมสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่แกนนำในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับสมาชิกในจังหวัดสระบุรี

2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับพืชสมุนไพรใบกระท่อมที่มีอยู่ในพื้นที่สู่ชุมชนแบบมีส่วนร่วม และเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาตนเองของแกนนำ ในจังหวัดสระบุรี

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา

การเสริมสร้างองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้พืชสมุนไพรใบกระท่อมในการดูแลรักษาสุขภาพของตนเอง จังหวัดสระบุรี ประกอบด้วย ภาวะผู้นำ จิตอาสา ความรู้ สุขภาพ และเวลา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ทำการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ในพื้นที่ 13 อำเภอ ทั้งจังหวัดสระบุรี ซึ่งประกอบด้วย ในเขตพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 108 แห่ง สมาชิกผู้สูงอายุจากสภาผู้สูงอายุจังหวัดสระบุรี สมาชิกวุฒิอาสาธนาคารสมองจังหวัดสระบุรี ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกองค์กรสาธารณะประโยชน์จังหวัดสระบุรี และ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือรับผิดชอบดูแลผู้สูงอายุ จากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสระบุรี (Office of Social Development and Human Security Saraburi Province., 2018) ตัวอย่างที่ใช้ศึกษาเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวนทั้งหมด 150 คน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 35 คน ดังนี้

1.1 เป็นผู้สูงอายุในเขตพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้ง 13 อำเภอ ของจังหวัดสระบุรี ได้มาตามความสมัครใจ โดยคิดเป็นตามสัดส่วนของจำนวนประชากร ดังนี้

เทศบาลเมือง	1	คน
เทศบาลตำบล	2	คน
องค์การบริหารส่วนตำบล	8	คน
รวมทั้งสิ้น	11	คน

1.2 คัดเลือกมาจากผู้ที่เกษียณอายุที่เป็นสมาชิกของสภาผู้สูงอายุจังหวัดสระบุรี จำนวน 10 คน

1.3 เป็นสมาชิกวุฒิอาสาธนาคารสมองจังหวัดสระบุรี จำนวน 10 คน ที่มีลักษณะพิเศษ (Key Informants) ระดับตั้งแต่ผู้อำนวยการขึ้นไป

1.4 เป็นสมาชิกขององค์กรสาธารณะประโยชน์จังหวัดสระบุรี 2 องค์กร จำนวน 2 คน

1.5 เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือรับผิดชอบดูแล จากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสระบุรี จำนวน 2 คน รวมจำนวนตัวอย่างที่สัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 35 คน

2. กลุ่มตัวอย่างสำหรับการสนทนากลุ่ม จำนวน 50 คนเป็นการเลือกแบบเจาะจงจาก 13 อำเภอ

3. กลุ่มตัวอย่างสำหรับการจัดเวทีสาธารณะ ได้แก่ผู้ที่เกษียณอายุ ทั้ง 13 อำเภอ ในเขตจังหวัดสระบุรี ทั้ง 13 อำเภอ จำนวน 65 คน เลือกผู้สูงอายุที่สมัครใจ อำเภอละ 5 คน โดยเป็นผู้ที่ มีภาวะผู้นำ จิตอาสา มีความรู้ เป็น

คนไข้ที่เป็นมะเร็งรักษาด้วยใบกระท่อมที่หายแล้ว และคนไข้ที่กำลังเป็นมะเร็งกำลังรักษาด้วยใบกระท่อมพร้อมที่จะถ่ายทอดได้ สุขภาพแข็งแรง และมีเวลาในการร่วมทำกิจกรรม โดยการสืบค้นจากทะเบียนประวัติการเกษียณทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งองค์กรต่าง ๆ ใน 13 อำเภอของจังหวัดสระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในรูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีสาธารณะ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีสาธารณะ โดยเนื้อหาของการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และรูปแบบของเวทีสาธารณะ มีความตรง (Validity Content) มีความเหมาะสม สอดคล้อง และมีความครอบคลุมในเรื่องการเสริมสร้างความรู้ภาคีเครือข่ายภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้ใบกระท่อมในการดูแล รักษาสุขภาพผู้สูงอายุ โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การปฏิบัติงานภาคสนามในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 35 คน โดยคณะนักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยจัดเตรียมประเด็นและสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ทั้งนี้เพื่อให้ครอบคลุมประเด็น และตัวแปรต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัยและเพื่อให้ได้คำตอบที่สามารถนำไปตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ จากนั้นได้นำไปสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มเป้าหมายดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น

2. การสนทนากลุ่ม คณะผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยได้ทำการนัดหมายตัวแทนแต่ละอำเภอ พร้อมทั้งสถานที่ที่จะทำการสนทนากลุ่ม โดยมีการจัดเตรียมประเด็นต่าง ๆ เช่น ข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับกระท่อม การขออนุญาตการผลิต การขอรับรองในการดูแลรักษาสุขภาพของตนเอง และที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ และมีการใช้เครื่องบันทึกเทปเสียงเป็นตัวช่วยในการเก็บข้อมูล

3. การจัดเวทีสาธารณะ เพื่อให้มีการแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และเป็นการเติมเต็มข้อมูลอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับประเด็นที่วิจัย โดยคณะผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยได้กำหนดสถานที่และนัดหมายล่วงหน้ากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุเป็นระยะเวลา 2 วัน 1 คืน และเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องและมีความชำนาญเฉพาะด้านกระท่อมขึ้นเวทีสาธารณะ เช่น ผู้แทนจากศาลยุติธรรม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สถาบันการศึกษา กระทรวงสาธารณสุข ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความชำนาญด้านกระท่อม คนไข้ที่เป็นมะเร็งรักษาด้วยใบกระท่อมหายแล้ว และคนไข้ที่กำลังเป็นมะเร็งกำลังรักษาด้วยใบกระท่อม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative) โดยอาศัยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive) ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกมีความสอดคล้องกับการสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีสาธารณะโดยสรุป พบว่า

1. การเสริมสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการเชื่อมเครือข่ายให้แก่แกนนำผู้สูงอายุในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับสมาชิก แกนนำเครือข่ายทางภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ ต้องมีความเข้าใจร่วมกันในแนวทางการดำเนินงานของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ประสบการณ์ในหลากหลายอาชีพและเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาในระดับท้องถิ่น ไม่มีอำนาจในการสั่งการ ทำงานเพื่อส่วนรวม มีความพร้อมและอาสาที่จะทำงานเพื่อประเทศชาติโดยแยกตามประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ ความสนใจที่จะให้ความช่วยเหลือในสาขาต่าง ๆ ที่ตนเองมีความชำนาญซึ่ง เป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาสังคมโดยรวมและมีส่วนช่วยในการเตรียมความพร้อมที่จะเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สำหรับด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ เป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่มีค่าของประเทศไทยแต่กลับถูกมองข้ามเนื่องจากปัจจุบันเมื่อมีการเปิดเสรีทางการค้ากับต่างประเทศเพิ่มมากขึ้นก็กลับทำให้ประเทศในโลกตะวันตกเข้ามาฉกฉวยเอาภูมิปัญญาเหล่านี้ไป และขาดผู้สืบทอดสานต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันทรงคุณค่าหายสาบสูญไปในอนาคตและ วิเคราะห์ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ จิตอาสา ความรู้ สุขภาพและเวลามีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้สูงอายุ

1.1 ด้านภาวะผู้นำ จะต้องเป็นผู้นำตนเอง พัฒนาตนเองก่อน ซึ่งเป็นต้นแบบอย่างที่ดีให้กับสมาชิกด้วยกัน โดยยึดหลักการบริหาร 4 มิติ คือ กาย จิตใจ สังคม และเวลา และอาศัยหลัก 3 อ. คือ อาหาร ออกกำลังกาย และอารมณ์ ที่สำคัญที่สุดจะต้องมีความเมตตา กรุณา มีคุณธรรมประจำใจ ในฐานะเป็นผู้ที่มีจิตอาสา จึงจะสามารถมีภาวะผู้นำได้อย่างสมบูรณ์ แนวทางที่ทำให้เกิดภาวะผู้นำของผู้สูงอายุ จะต้องทำงานแบบมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดปัญหาและการแก้ปัญหา มีการกำหนดนโยบาย จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ให้ชัดเจน ตลอดทั้งการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้สูงอายุ มีภาวะผู้นำในการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ

1.2 ด้านจิตอาสา ผู้สูงอายุจะต้องเป็นผู้ให้ มีพรหมวิหาร 4 มีจิตอาสาที่แท้จริงเพราะผู้สูงอายุที่จะเข้ามาร่วมงานหรือเป็นสมาชิกไม่มีค่าตอบแทนมาด้วยใจ มีความเสียสละส่วนตัว

1.3 ด้านสุขภาพ ผู้สูงอายุต้องมีสุขภาพแข็งแรงรับผิดชอบต่อตัวเอง ในการปฏิบัติงานช่วยเหลือสังคมในสิ่งทีตนเองมีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญอยู่ในตัว

1.4 ด้านความรู้ ผู้สูงอายุจะต้องมีองค์ความรู้อยู่ในตัวเอง และมีความสามารถในตัวเอง พร้อมจะอุทิศให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมและ

1.5 ด้านเวลา เวลาเป็นสิ่งสำคัญมากเพราะผู้สูงอายุจะต้องมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน การบริหารเวลาของตัวเอง ในการลงพื้นให้ความรู้กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่ร้องขอความช่วยเหลือมา

2. การเสริมสร้างและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับกระท่อมที่มีอยู่ในพื้นที่สู่ชุมชนแบบมีส่วนร่วม และเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดสระบุรี พบว่า การสร้างเครือข่ายแกนนำทางภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ เป็นการสร้างความเข้าใจในแนวทางการดำเนินงานร่วมกันตลอดจนการผนึกกำลังร่วมกันที่จะสร้างองค์ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น มาช่วยกันพัฒนาพื้นที่จังหวัดสระบุรี โดยประสานและเชื่อมโยงเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ทำงานสอดคล้องกับความต้องการ

ของชุมชนและสังคมกับหน่วยงานในพื้นที่ และรวบรวมจัดทำ ทำเนียบทางภูมิปัญญาท้องถิ่นกระท่อมของผู้สูงอายุจังหวัดสระบุรี โดยจำแนกตามสาขาของท่านที่มีความชำนาญ จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกมีความสอดคล้องกับการสนทนากลุ่มและการจัดเวทีสาธารณะ

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมีความสอดคล้องกับการสนทนากลุ่มและการจัดเวทีสาธารณะ โดยสรุปพบว่า

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แกนนำเครือข่ายทางภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ ต้องมีความเข้าใจร่วมกันในแนวทางการดำเนินงานของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ประสบการณ์หลากหลายอาชีพและเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาโดยแยกตามประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ สำหรับด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่มีค่าของประเทศไทยแต่กลับถูกมองข้าม ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันทรงคุณค่ามีโอกาสหายสาบสูญไปในอนาคต ด้านภาวะผู้นำ จะต้องเป็นผู้นำตนเอง พัฒนาตนเองก่อน ซึ่งเป็นต้นแบบอย่างที่ดีให้กับสมาชิกด้วยกัน โดยยึดหลักการบริหาร 4 มิติ คือ กาย จิตใจ สังคม และเวลา และอาศัยหลัก 3 อ. คือ อาหาร ออกกำลังกาย และอารมณ์ ด้านจิตอาสา ผู้สูงอายุจะต้องเป็นผู้ให้ มีพรหมวิหาร 4 มีจิตอาสาที่แท้จริงเพราะผู้สูงอายุที่จะเข้ามาร่วมกิจกรรมหรือเป็นสมาชิกไม่มีค่าตอบแทน มีความเสียสละส่วนตัว ด้านสุขภาพ ผู้สูงอายุต้องมีสุขภาพแข็งแรง รับผิดชอบต่อตัวเอง ในการปฏิบัติงานช่วยเหลือสังคมในสิ่งที่ตนเองมีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญอยู่ในตัว สำหรับด้านความรู้ ผู้สูงอายุจะต้องมีองค์ความรู้อยู่ในตัวเอง และมีความสามารถในตัวเอง พร้อมจะอุทิศให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมในการผลิตยารักษาโรคประจำตัวของผู้สูงอายุด้วยใบกระท่อมและสำหรับด้านเวลา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากเพราะผู้สูงอายุจะต้องมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ต้องบริหารเวลาของตัวเอง ในการลงพื้นให้ความรู้กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่ร้องขอความช่วยเหลือ ผู้สูงอายุได้เสริมสร้างและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับประโยชน์ของใบกระท่อมที่มีอยู่ในพื้นที่สู่ชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการนำมาใช้เพื่อดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐาน มีการสร้างเครือข่าย เพื่อการพัฒนาตนเอง สร้างแกนนำทางภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ มีแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อช่วยกันพัฒนาพื้นที่จังหวัดสระบุรีโดยประสานและเชื่อมโยงเครือข่ายให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยดังกล่าว พบว่า

1. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แกนนำเครือข่ายภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ เป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกันว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ประสบการณ์ในหลากหลายอาชีพและเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาในระดับท้องถิ่น ซึ่งพรทิพย์ อุดมสิน (Udomsin P., 2014: 14) ได้กล่าวไว้ว่า เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการจัดประชุม หรือดำเนินกิจกรรมเป็นการจัดการประชุม หรือดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นกิจจะลักษณะ สม่ำเสมอ เพื่อเป็นเวทีให้บุคลากรในองค์การมีโอกาสพบปะพูดคุยกัน สามารถกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันได้ ทำได้หลายลักษณะ ทั้งที่เป็นทางการ กึ่งทางการ และไม่เป็นทางการ เช่น การสัมมนา การประชุมทางวิชาการที่จัดอย่างสม่ำเสมอ

วิเคราะห์ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ จิตอาสา ความรู้ สุขภาพ และเวลา มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของแกนนำในการปฏิบัติงานด้านภาวะผู้นำ ซึ่งตัวผู้นำเองจะต้องมีพฤติกรรมผู้นำ มีความรู้ มีแรงจูงใจ เป็นตัวอย่างให้กับผู้ร่วมงานได้ เป็นไปตามแนวคิดของจิราพร สามัญ ซึ่งกล่าวไว้ว่าภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งใช้อิทธิพลของผู้นำต่อบุคคลอื่นหรือกลุ่มคน ในการติดต่อสื่อสาร ประสานงาน กระตุ้น ชักนำ ผลักดันและการจูงใจให้บุคคลอื่นหรือกลุ่ม ปฏิบัติงานด้วยความยินดี เต็มใจ ความศรัทธาและนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มหรือองค์กร (Saman J., 2015) และสุภาวดี จิตติรัตนกุล (Chittiratanakul S., 2014) สรุปไว้ว่า ภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำ (Leadership) หมายถึง ศิลปะหรือความสามารถของบุคคลหนึ่งที่จะกระตุ้นจูงใจหรือใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่นผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยการ โดยใช้กระบวนการสื่อความหมายการติดต่อซึ่งกันและกันให้เกิดมีใจร่วมกับตน ดำเนินการจนกระทั่งบรรลุสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ในการปฏิบัติงานด้านภาวะผู้นำ ซึ่งตัวผู้นำเองจะต้องมีพฤติกรรมผู้นำ มีความรู้ มีแรงจูงใจ และมีจิตอาสาเป็นตัวอย่างให้กับผู้ร่วมงานได้เป็นไปตาม ที่ณัฐณิชากร ศรีบริบูรณ์ (Sriboriboon N., 2016) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่าความสำนึกของบุคคลที่มีต่อสังคมส่วนรวมโดยการเอาใจใส่และการช่วยเหลือ ผู้ที่มีจิตอาสาจะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่อาสาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม แต่ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่ดี ด้านความรู้ มีการคิดอย่างเป็นระบบ องค์ความรู้แห่งตนเอง แบบแผนความคิด การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันและการเรียนรู้เป็นทีมสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้หรือภูมิปัญญา (Wisdom) ของปีเตอร์ แซง (Peter M. Senge, 2017) ซึ่งกล่าวไว้ว่า ความรู้ที่อยู่ในตัวคน/ความรู้โดยนัย (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์ หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคล การดำรงชีพโดยผู้ที่มีจิตอาสาจะต้องมีเวลาในการทำกิจกรรมรวมกลุ่ม การดูแลตนเองเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นความจำเป็นในชีวิตของบุคคลเพื่อดำรงรักษาสุขภาพชีวิต และความเป็นปกติสุขของชีวิต (Well bing) ในการปฏิบัติงานช่วยเหลือสังคมในสิ่งที่ตนเองมีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญอยู่ในตัวเอง เป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีสุขภาพทฤษฎีการดูแลตนเองของโอเร็ม (Orem,D.E., 2018) ได้อธิบายว่าการรักษาสุขภาพที่เน้นการดำรงชีวิตให้มีความสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ธรรมชาติ และมีความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างราบรื่น การดำรงชีพโดยผู้ที่มีจิตอาสาจะต้องมีเวลาในการทำกิจกรรมรวมกลุ่ม มีการบริหารเวลาอย่างชัดเจนเป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเวลาของคิม ฮิลล์ (Kim Hill, 2019) ได้กล่าวไว้ว่า เวลาเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดและมีลักษณะพิเศษ ต้องกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมายชีวิตและการงานของตนเองอย่างชัดเจน ควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตามแผน ทำงานอย่างฉลาด กำหนดตารางเวลาทำงานอย่างเหมาะสม

2. การสร้างเครือข่าย แกนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ เป็นการสร้างความเข้าใจในแนวทางการดำเนินงานร่วมกันตลอดจนการผนึกกำลังร่วมกันที่จะสร้างความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้พืชสมุนไพรใบกระท่อมในการดูแลรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุ จังหวัดสระบุรีและมาช่วยกันพัฒนาพื้นที่จังหวัดสระบุรีโดยประสานและเชื่อมโยงเครือข่ายต่าง ๆ หน่วยงานในพื้นที่ซึ่งสอดคล้องกับงานคู่มือและแนวทางการพัฒนาผู้นำหมู่บ้านเพื่อแก้ไขปัญหาชนบทของสมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ (Techathik S., et al., 2016) ได้อธิบายไว้ว่า การเชื่อมโยงของกลุ่มของคนหรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจที่จะแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระ เท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทร ซึ่งกันและกัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1.1 การเสริมสร้างความรู้ภาคีเครือข่ายภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้ใบกระท่อมในการดูแลรักษาสุขภาพผู้สูงอายุ จังหวัดสระบุรี ในระดับท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญกับหน่วยงานของท้องถิ่นตั้งแต่เริ่มแรกของการดำเนินงานและในส่วนของการเสริมสร้างความรู้ความสามารถให้ตัวบุคลากรผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้ตัวบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ตนเองรับผิดชอบและสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุดในการปฏิบัติหน้าที่ จะได้เกิดความเข้าใจความชำนาญ ให้ผลของการดำเนินงานประสบผลสำเร็จ

1.2 ควรมีการกำหนดหน้าที่ภารกิจและบทบาทหน่วยงานของภาครัฐในการดำเนินงานเรื่องใบกระท่อมให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำซ้อนในการดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะนโยบายผู้สูงอายุ กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยเฉพาะหน่วยงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและตัวผู้สูงอายุให้เข้ามามีส่วนร่วม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1 การเสริมสร้างความรู้ภาคีเครือข่ายภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้ใบกระท่อมในการดูแลรักษาสุขภาพผู้สูงอายุ จังหวัดสระบุรี ควรศึกษาในด้านการมีส่วนร่วมในการนำแผนผู้สูงอายุฯ ฉบับปรับปรุงไปปฏิบัติทั้งต่างพื้นที่และหน่วยงานและต่างหน่วยงานในการศึกษาเพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจและบทบาทของผู้สูงอายุที่มีต่อสังคมในทุก ๆ ด้านโดยเฉพาะด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับใบกระท่อมที่มีอยู่ในพื้นที่สู่ชุมชนแบบมีส่วนร่วม และเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาตนเองของผู้สูงอายุ

2.2 การประเมินผลและติดตามผลการดำเนินงานควรมีการประเมิน ติดตามกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องใบกระท่อม เพื่อให้เกิดการบูรณาการและเชื่ยมโยงการดำเนินงานร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

Chimplee K. (2014). **Knowledge management model for local wisdom in basketry handicrafts: a case study of a community enterprise**. Nakhon Ratchasima Province. (Doctor of Philosophy Thesis, Department of Social Development and Environmental Management, Faculty of Social and Environmental Development, National Institute of Development Administration).

Chittiratanakul S. (2014). **Leadership change and the performance effectiveness of mayors. Case study of Phang Nga Municipality, Mueang District, Phang Nga Province.** (Report of independent study of Master of Public Administration, Major in Local Administration, College of Local Administration, Khon Kaen University).

Kim Hill. (2019). **Moving beyond Stereotypes of Men's Foraging Goals**. Current Anthropology 51.2: 265-267.

Office of Social Development and Human Security Saraburi Province. (2018). **Report on the performance of the Office of Social Development and Human Security Saraburi Province.**

Office of the National Economic and Social Development Board. (2016). **Brain Bank Volunteer Qualification "The role of the elderly that is worth keeping an eye on"** Brain Bank pamphlet. Office of the National Economic and Social Development Board Bangkok: Year 4, Issue 11, pages 2-8.

Orem, D. E. (2018). **Nursing : Concepts and Practice**. (6th ed.). St. Louis, MO: Mosby.

Peter M. Senge. (2017). **The Fifth Discipline : The Art and Practice of the Learning.** New York: McMillan.

Saman J. (2015) . **Transformational leadership of educational institution administrators**. Under the jurisdiction of the Secondary Educational Service Area Office 17, Chanthaburi Province. (Master of Education Thesis, Department of Educational Administration, Faculty of Education, Burapha University).

Sriboriboon N. (2016). **Development of a causal model of high school students' volunteerism**. School under the Office of the Basic Education Commission, Master of Education Thesis. Educational Research Branch, Faculty of Education, Chulalongkorn University.

Techathik S. et al. (2016). **Potential and network of village leaders. "Manual and direction for developing village leaders to solve rural problems"** Charoenwit Publishing, Bangkok.

Udomsin P. (2014). **Models and tools used in knowledge management in agricultural extension work. Unit 2 in knowledge management in agricultural extension work**. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.